

Драган Огњановић

БЕЛИ БАГРЕМ

Не желим да се сећам. Избрисао бих сећања, не зато што су ружна, већ зато што неумитно говоре да ми време истиче и да га је сваким треном све мање. Волео бих да сећања нема, да иза мене нема прошлости и да је будућност отворена и еуфорична, као млад девојчурак пред удварачима. Кажем себи - не разочаран, већ као преварен у некој хазардерској игри, у коју сам уложио све што сам имао, а исход ми није важан јер сам се већ унапред припремио да изгубим - да је све ово бесмислено. Ако већ морам умрети, зашто да размишљам о смрти. Као да овца нешто мисли пред клање. И шта ја ово радим? Изигравам некаквог мислиоца и трагам за суштином?! Суштина је да се до потпуне спознаје суштине не може доћи. А опет, изгледа ми глупо да ни о чему бар на изглед паметном не размишљам.

Волео бих када бих могао да размишљам у афоризмима или бар смешним анегдотама. Овако, само замарам самог себе. Када се преморим или када ми у својој бесмислености све постане досадно, узимам из бифеа флашу црног вина, и прво отпијем један велики гутљај, као да желим најпре у вину да утопим досаду. Потом, често отпијам мале гутљаје, да будем сигуран да се досада удавила. Тим поступком у ствари делујем превентивно, да се досада случајно не дрзне да се поврати. Када сам сигуран да сам успео, тријумфално узимам свеску плавих корица и црвеном оловком почињем да исписујем редове слова којима се борим против свих зала: почев од обичне зубобоље и нервозе, па све до суманутости својих мисли и фикс-идеје да излаз из онога што се неумитно мора догодити потражим у убрзавању неумитности. Крива слова и чврст војнички поредак редова ме чине јачим и самоуверенијим. То ми даје наду да ћу моћи да испричам догађај о коме бруји цео крај, а чији сам сведок, онако како је било или можда онако како ја прижељкујем да буде.

Господин Петровић је мој комшија, нежења стар четрдесет и нешто година. Ради у библиотеци. Библиотекар је, образован, углађен и веома интеллигентан. Причали су ми Крме и Митар да је некада био жива ватра, загледан у измаглицу идеја био је спреман да пламти јаче но ико, а да не сагори. Веровао је у праведност света, у идеале. Све до '68. Тада се под ударцем пендрека његова ватра угасила. Постао је други човек. Суздржан, нису га се тицале ствари света, светски идеали. Његов свет постале су књиге. У њима је налазио све радости које смртницима може да дарује Бог, све туге и све истине. Далеко од тога да је господин Петровић изградио кинески зид око себе. Не, увек је био отворен, али је та отвореност остала само за узак круг људи. Често је ишао у позориште, још чешће шетао посматрајући гомиле света како промичу, све више и више свестан да тој светини он не припада. У маси, у граји, није налазио себе. Његова задовољства била су задовољства *малој човека*, све мегаломанско у њему је рађало осећај одвратности.

Једини пријатељи, ретко је употребљавао ту реч, били су му Митар и Крме. Волео је да са њима оде на пецање, да играју преферанс, да живот испуњавају ситницама које су сматрали најбитнијим.

- Прошло је време Богова и великих дела. Остале су нам само мрвице да се њима хранимо све док не направимо стомаке, брда самозадовољства које ће бити опште осећање.

- Крме, који си ми ово отров дао, па мозак овако трокира - рекао је у среду Мољац, како су господина Петровића звали његови једини пријатељи, Крме и Митар, напуштајући кафану. Остатак његових речи претворио се у, за моје уво неразговорно мрмљање.

Господин Петровић је најмање два пута недељно играо преферанс са Митром и Пером званим Крме. Митар је био кафеџија, виртуоз за печење и роштиљ. Партије су се играле у његовој кафани, надалеко познатом *Белом бајрему*. Трећи, Пера, био је месар, мада је увек више волео да га зову касарин, то му је звучало некако *ојменије*, како је имао обичај да каже *романтичније*. Његов надимак је био директна последица зависности и упућености на животињску врсту без које би његов посао био незамислив. Те вечери, као и много пута раније, партија је отпочела сасвим уобичајено. Пили су шприцер и причали. Није им се журило јер преферанс не трпи журбу, а и цела ноћ је била пред њима. Први бетли је играо Пера Крме. И већ је код треће карте пао, на даму херца.

- Ето курве, каква дама и то још срце. Заљубљена курва, ето шта је то... А јесам ли вам причао за ону дамицу Милу? Ваљда се тако зове. Нисам. Одем ја... Ма, пусти њу. Него, хтео сам да вам кажем да су све даме курве, а ако нису биће.

После Крметових речи, на тренутак је завладао тајац, а онда је проговорио Митар.

- Добро бре, Крме, 'оћеш ли ти да делиш или да филозофираш? Знаш и сам да од филозофије нема ништа, да има, сваки би филозоф био богат бар као кафеџија. Филозофи су ти, Крме, чудни људи. Кажу да ништа не знају, а онда ти доле памет све док је не пресоле или им не досади. А и ја сам ти у младости филозофирао, такви су млади, траже себе. Увек сам мислио да кафана није обично место, већ место где људи долазе да кажу оно што су чували баш и само за ту прилику. Сећаш ли се да смо и ми некад, кад смо били шиљокурани, долазили сваке недеље, бар једном, у ову кафану. Тада још увек није била моја. Тада бисмо се заносили својим сновима о уметности.

- Сећам се, ти си читао песме, а ја сам правио антирекламе:

ПИЈ БИПОВО ПИВО ДА СЕ НАДУЈЕШ КО БИВО!
 ЈЕДИ ЗДЕНКА СИР – ИЗЛЕЧИЋЕШ ЧИР!
 ЧИТАЈ СТАРТ – СВЕ ОСТАЛО ЈЕ ШКАРТ!
 ЗА ВАШЕ ВЕСЕЉЕ, КОТЛИЋИ ЕМО ЦЕЉЕ!

Крмета је прекинуо господин Петровић рекавши: - Игра санс!

Господина Петровића су у овом друштву неретко звали Мољац, не због, не дај боже, изгледа, већ због његовог библиотекарског посла. Крмету се вечерас баш причало и филозофирало, па је тек што је Мољац изговорио - игра санс - наставио са размишљањем наглас и јадиковањем.

- Треба да узмеш шест руку. Углавном је и у животу тако, ништа се не може дати ако се пре тога нешто није узело. Неко узима паре, а не даје ништа. Неко узима жене, а Мољац књиге. Неко даје за жену, а Мољац за књиге, кафану и путовања. Е, да знаш да си паметан што се не ожени. Мени моја Милка душу извади. Не могу, бре, више да је слушам.

Мољац га прекину, рекавши полуиронично:

- Ја узех да прођем, а ви сада видите ко ће да пада. Падају главе, падају кише, а кад овде паднеш, нити се разбијеш, нити се скратиш, него растеш... Као деца. Јуче вукла шерпе по улици, а данас нам већ продају памет.

Митар је остао *жив*, а Крме пао ту руку, али се није нимало забринуо јер је знао да су њихове партије дуге и да је ово тек почетак. Како је то он имао обичај да каже - *Пред зору се мрзне*, или - *Први се кучићи у воду бацају*.

- Конобар! - викнуо је Митар. Ја сам одмах дотрчао.

- Шта треба? - питао сам.

- Донеси исто - одговорио ми је газда Митар.

- Играмо ли опет, ко изгуби плаћа клопу и пиће? - питао је Митар.

Одговорио је Крме: - Фала Богу. Него шта бисмо? Морамо мало да се одморимо и окрепимо после партије. А и огладни човек. Шта фали да се буде гурман? Шта човек сем тога има у животу? Чим се ожени, жене скоро да га више и не занимају, са женама је тада завршио за сва времена. Деца, чим мало порасту, само знају да га нервирају. А још се нема пара. Јебем ти, бре, такав живот!

- Е Крме, Крме, може и горе да буде. Замисли да Америма падне на памет да направе аеромитинг над Београдом. Или, још горе, да си имбецил и да баш ништа не разумеш.

- Ала си га утешио, Митре. Види, само што се не насмеје од среће. А када се све то мало истумба и направи метафора, отприлике овако изгледа: Срећа и несрећа су блиске. Ко две сестре. Срећа је балансер на жици која се стално кида. Чим балансер падне, што мора да буде јер није птица, наступа несрећа. Али, није несрећа тако лоша, само ако је човек спреман за њу. Јер шта би нам требала срећа да нема несреће. Да није несреће, срећа би прво постала досадна и на крају бисмо били несрећни зато што смо срећни.

- Добро бре, Мољац, знамо да си паметан. Али како објашњаваш то што ми по целу ноћ овако седимо, пијемо, кркамо, играмо карте и причамо некакве будалаштине. У ствари, то шта су будалаштине човек никад не зна, јер су многе генијалне ствари у почетку изгледале као будалаштине. Да, шта је уопште паметно? Је ли паметно читати књиге или спавати? Није ли паметно за ово доба ноћи да се води љубав? Можда је најпаметније лежати, зурити у плафон и претварати се како не мислимо ништа. Можда је паметно написати песму, можда убити некога, можда јести до бесвести, можда пити се, а можда је све ово паметно, мада, не мора да значи да све то нису будалаштине.

Митрово размишљање наставио је Крме.

- Да вам ваш Крме сад нешто каже, да вас пита. Постоје ли сад, баш у овом тренутку, негде у некој кафани било где на свету, људи који овако као ми седе, играју преферанс и причају на неком туђем, можда и на нашем језику о истим стварима о којима и ми причамо? Питају ли се, док се ја ово питам, исто? И зар живот није само понављање истих ситуација, само другим људима и у друго време, на неком другом месту. И нису ли све људске мисли исте, као једна мисао до које се дође пре или касније?

Је ли вам се десило да некад, баш у тренутку када вам се нешто дешава, ви то препознате као нешто што се већ десило и знате унапред све што ће се дешавати даље и на то нимало не можете да утицете? Је ли нам се то десило у неком од ранијих живота, па се сећамо, ако уопште ранији и каснији животи постоје?

- Змија се у главу бије! Избаците адуте - задовољно проговори Митар. Ту руку су прошли сви, на његовог херца.

- Пуно је тога нејасног. Чак и људи сами себе не могу да схвате. Зашто онда очекивати да ће схватити свет и друге. Зар није најлакше не питати се и не мозгати превише. Мада, ја мислим да ни то није решење. Можда је решење средина, нешто схваташ, а нешто не схваташ. А опет, нико неће да буде средина. Сви би да буду врх, да буду најпааметнији. А од тога је пуно главобоље, треба пуно снаге да се не полуди.

Знате, некад сам помишљао да је све сан. Да је наш живот сан неког вечног спавача – сањара. Тада сам мислио, ако Бог постоји, и он је сањар. А онда сам помислио да постоји више сањара, за сваког од нас по један. Они живе у свету који је паралелан нашем. Кад се они пробуде, ми падамо у сан. И то се врти тако у недоглед. Када се ми пробудимо, они сањају нас. Али увек заборавимо претходне снове и тек понекад, врло ретко, блесне по нека секвенца од пре.

- Можда је, Крме, то *deja vu* - одговори му Мољац и настави. - А када се пробуди онај један, наш врховни сневач, наша два света, овај и онај паралелни, нестану. Али, онда и тај врховни сневач има своју копију у паралелном свету. Ако је тако, то значи да и за њих постоји неко чији су сан, али тај други мора имати трећег сневача, па опет оног другог у паралелном свету. И све се онда своди на низ концентричних кругова, боље рећи спиралу, док се не дође до њене почетне тачке. Ту мора да је онај који се никада не буди. Али, и он је некако морао настати.

Мољац се, рекавши ово, ухвати за празну чашу и поче да је окреће, тек да нешто ради. У глави му је настало право мало помрачење. То је приметио Митар који је дохватио флаше и свима усво нови шприцер.

- Ма, доста је било размишљања. Дај да попијемо по једну, па да причамо неке веселије ствари - рекао је он.

- Крајње је време - рече Крме и настави. - За мене је весело оно што смо покушавали као млади. Мислили балавци, биће писци, сви само на њих чекају. Само да се изда књига и ловорике са свих страна. А оно, дебели академици, продани интелектуалци, лихварски књижевни критичари и подобни и државотворни писци, такве као ми једу за доручак. Сваку нашу реч сецкају сатарама, и не дају ни парче свог књижевно-профитног колача. Њих штампају велике државне издавачке куће, а приватници само преводе бестселере – пуцај, метни га и лова је твоја - или женскасте патетичне баљезгарије, и наравно, да не заборавим, све могуће куваре, хороскопе и савете за чудотворна исцељења биљем или аутосугестијом. Е, какав то занос беше, јачи него сви потоци вина које исписмо. Чак смо и покренули свој часопис ВИЗИОС. Данас о томе нико не зна, можда наши пријатељи, а они

продани критичари и професорчићи су нас избрисали са сцене и из својих глава као безначајни фајл, заражен шугавим вирусом.

Сећам се да сам за први број написао двадесетак афоризама, бар је то требало да буду. Митар је писао песме, а ти Мољац своје *Уврнутије приче*. Памтим још увек неке од афоризама:

Осмехнула би нам се боља будућност да јој нисмо поломили зубе.
Знам зашто народњаци завијају. Дошла су пасја времена.
Пас не уједа - чувај се газдарице.
Верујем само у Бога. Он се никада није појављивао на телевизији.

Знам Митре да се и ти сећаш својих песама. Дај, изрецитиј бар једну, да поново чујемо како су то најлепше певале заблуде.

- Било је давно, али мислим да се сећам још увек једне песме. Извините ако понегде застанем, ипак је то сан који смо давно, давно сањали. Песма се звала *Пробуди ме*.

Пробуди ме, пробуди ме

Из сна у коме сам будан,
Спаси ме велике воде у којој гасим звезде,
Песме у којој сам само лоша рима.

Пламен из бетона боји свет
У зелено-жути мурал.
У словима је бес довољан да сруши кинески зид
Изникао око наших умишљених глава.

Пљујем у своје лице,
Лупам главом о зид,
Смејем се док не изгубим глас
И гризем прсте да немам чиме више да пишем.

Да, баш тако је звучала прва од тих пет песама из првог броја. А и то време, тада смо веровали у себе, у успех. Тек што је прошла '68. а ми смо били студенти. Била су то предивна времена. Кад мало размислим, најбоље су биле Мољчеве приче. У њима су се мешали снови и стварност више него у мојим песамама, била је то ритмична, скоро поетска проза. Мољац, ред је на тебе - рече Митар и загледа се у полупразну чашу у којој су мехурићи остављали цевасте трагове, кратко, на трен, као да их није ни било.

- Кад смо већ почели да копамо по успоменама, онда да завршим започето. Прича се само делимично сећам, али мислим да ову још добро памтим.

Истина

Срели су се на путу који никуда не води. Питали су једно друго да путују заједно, и кренули су, са надом да ће за ноћ прескочити векове. Чинило се да ће успети. Сви су чак помислили да ће им то поћи за руком. Преварили су се. Јутрос сам отворио нотес и видео их у белини хартије.

Ето моје приче. И нећемо више о нашим заблудама. Боље је не сећати их се.

Партија је даље протекла у некој напетој ћутњи. Било је у њој и носталгије, и беса, и разочарања и мирења. Била је то нека тешка ћутња, ћутња која казује више од гомиле речи. Играчи су све више и више пили. Вино их је сустизало, зато оно мало речи које су изговорене нећу ни да помињем, јер нису тога вредне. У зору, партија се завршила. Изгубио је Мољац. Решили су да уместо да једу у кафани, оду у у пекару код Мике, на јогурт и бурек. Кренули су. Пролазили су поред станице, где су још увек сањиви радници са паучином сна на капцима, чекали дрндаве јутарње аутобусе. У изливу луцидности, Мољац је тада изговорио следеће стихове:

Сулуди свете, лажно се смејеш,
Искрено звучи једино плач.
Туга је оно што навек траје
Само понекад радост је лек.

На то је неко из гомиле добацио: - Не сери, педеру!

Мољац се окренуо и са лудачким сјајем у очима викнуо: - Дођи, да ти педер јебе маму!

Из гомиле су се издвојили неки клинци, који су се вероватно враћали са неке журке. Почела је туча. Мољац се добро тукао, али су га ипак стигле године. Један клинац га је ударио боксом у ребра, а други га је, када се савио од бола, ударио палицом по глави. Мољац је изгубио свест и пао на влажан асфалт. Крме и Митар су притрчали да му помогну и спасу га немилосрдног шутирања које би сигурно уследило. Који трен касније, наишли су милиционери. Видели су како двојица матораца јуре клинце и туку их. Видевши милицију, клинци су се одмах дали у бег и збрисали са места туче, а Крме и Митар су се вратили до Мољца да му помогну. Крмета и Митра су привели, а Мољца су кола хитне одвезла у болницу.

И није лоше прошао. Напрсло му је једно ребро и зарадио је лакши потрес мозга. За неколико дана се скоро сасвим опоравио. Крме и Митар су тај дан провели у затвору, док се није све разјаснило. А није им било баш лако да се објасне са милиционерима, јер су били

добро накресани. На крају су, предвече, пуштени. Са понеком модрицом на лицу отишли су кућама, где су их чекале бесне жене, које су за ту срамоту сазнале на послу. Цео дан су их запиткивале и испитивале пакосне колегинице, жељне да имају што више материјала за поподневна оговарања уз кафицу. Цео крај је брујао само о томе. Свако је имао своју причу, а у свим причама су њих тројица били пијандуре и пробисвети који су напали недужну децу из комшилука. Ја, који сам свему томе присуствовао, причам онако како је било.

Када је изашао из болнице, Мољац је отишао кући и није се појављивао три дана. Када га је газда Митар звао и питао где је и како је, одговорио му је да пише причу. Та прича ушла је у све антологије, не само наше, већ и светске књижевности.